

FLYGBLADET

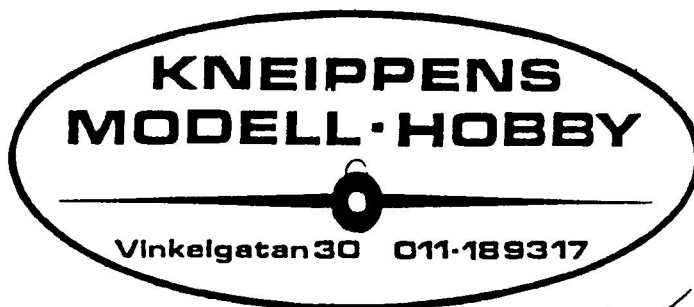
SPONSRAS AV

REDAKTION

BENGT HOLMSTRAND
60922

LEIF ELFSTRÖM
199637

LEIF ERIKSSON
105022

M A R S 1990

3

BLÅST = LUFT I RÖRELSE = BLÅST

När någon rör om i luften vecka efter vecka på det här sättet tar det på humöret. Då gäller det att bygga någonting, vad som helst. Jag såg en skata idag, som p.g.a. det varma vädret fått vårkänslor, med en rejäl kvist i näbben kämpade den sig framåt i motvinden.

Genom att öva momenten START och LANDNING tog den sig framåt i skutt om ca: 20m i taget.

Vi modellbyggare föredrar att stänga in oss i hobbyrummets stillastående luft och bygga. När bygget är färdigt har säkert blåsten upphört, troligen skiner solen också.

Då mina herrar är det dags för provtur. Håll med om att när luften sätts i rörelse av en modellpropeller är det fråga om njutning, och humöret åker i topp igen.

BLÅST ÄR HÄRLIGT, ELLER HUR ?

Red.

V A D S O M V A R I T

13 mars KLUBBMÖTE med föredrag.

- ca: 25 medlemmar träffades den här kvällen.
- Det tidigare beslutet att MARSMEETINGET skulle vara på Herrebro revs upp och nytt beslut blev att meetinget skall hållas på F13.
- Det påpekades att såväl klubbstuga som containern varit olåsta efter en helg.

SKÄRPNING - DET FÅR INTE SLARVAS MED LÅSNINGEN - SKÄRPNING

- BENGT MARTINELL höll ett uppskattat föredrag om modellmotorer, dess historia och utveckling. Han redovisade sina erfarenheter från ca: 35 års intresse av modellmotorer.

Bengt delade även ut ett 17-sidigt "kompendium" med en hel del av sina erfarenheter och råd nertecknade.

T A C K BENG T.

VET DU ATT

GUNNAR NORLIN bygger på en 137:a och inte nog med det, han bygger även en SOPWITH PUPPETEER med OS 48 surpass. Marsmeetinget?

INGVAR FJÄLL bygger på en dubbeldäckare, sp.vidd 1.20m, .20 mot. namn BÜCKER JUNGMEISTER.

V A D S O M V A R I T forts.

22 mars STYRELSEMÖTE från detta kan följande meddelas

-- ÖM har beslutat att i likhet med förra året köra både F3A-CUP och F3B-CUP med procentberäkning så att dom olika klasserna kan tävla mot varandra. CUPen blir i form av en serie med 4 tävlingar, tävlingarna arrangeras av olika klubbar.

För vår del gäller följande: F3A-CUP 19 maj Herrebro. Reservdag 20:e maj.
F3B CUP 18 aug. F13 Reservdag 19:e aug.

-- Dessa nya åtaganden innebär att F3A-tävlingen i augusti utgår.

S O M M A R T I D = S K O L N I N G S T I D.

Torsdagar blir även i år skolningsdagar. Du som vill öva under kontrollerade former, kontakta Haine på tel: 189128 eller kom ut till fältet.

Start för skolningen är TORSDAG 29:e mars. Kostnad är 2kr/min i luften. VÄLKOMMEN

VET DU ATT

CHRISTER LAGERDAHL bygger på en dubbeldäckare typ SE 5, det är en TOP FLIGHT-byggsats. Sp.vidd 1.40m, motor HP 49.

ANDERS NORLIN i sommar kommer att träna intensivt med sin CONCEPT 30.

A L L V A R S O R D F R Å N K A S S Ö R E N

DEN SOM INTE BETALAT MEDLEMSAVGIFTEN FÖRE 1:a MAJ KOMMER ATT STRYKAS UR SMFF:s REGISTER. Chansa inte utan betala omgående.

N Y A M E D L E M M A R

Tre nya medlemmar har registrerats. KAJ STRIDH - JAN SVENSSON - SOFIE JOHANSSON

K L U B B K A L E N D E R - 90

Mars	FLYGMUSEET		LINKÖPING	Studiebesök
29 Mars	Skolningspremiär		HERRABRO	
10 April	KLUBBMÖTE	19.00	EKTORP	Föredrag BYGGTEKNIK
21 April	MARSMEETING		F13	(obs. platsen ändrad)
22 April	FLYGFÖRBUD		ENDURÖTÄVLING	PÅ HERREBRO
8 Maj	KLUBBMÖTE	19.00	EKTORP	
19-20 Maj	F3A-CUP		HERREBRO	
9-10 Juni	KLUBBDAG/TÄVLING		HERREBRO	
18-19 Aug.	F3B-CUP		F13	
15-16 Sept.	Hkp-MEETING		HERREBRO	

R E S E R V E R A R E D A N N U D E S S A D A T U M I E R K A L E N D E R

K N E I P P E N S M O D E L L - H O B B Y utökar med H O B B Y H Ö R N A N

Drottninggatan 18 är adressen för HOBBYHÖRNAN, öppettider är som vanliga butiker.

Butiken i Kneippen kommer att vara kvar men öppettiderna ändras enligt följande:

Vardagar 16.30-19.00 ONSDAGAR STÄNGT

Lördagar 9.00-13.00

Nästa KLUBBTRÄFF EKTORP 10:e APRIL. Föredrag om BYGGTEKNIK/TIPS

Några ord om K E M I S K A Ä M N E N i hobbyvärlden.

Som modellbyggare kommer vi i kontakt med många olika kemiska ämnen. Det är inte alltid vi vet vad olika lim, färger eller bränslen innehåller.

En sak är dock säker, VI BORDE VETA MER OCH HANTERA ÄMNENA MED STÖRRE RESPEKT.

Kanske kan följande fakta om några olika ämnen som vi hanterar stämma till eftertanke. Den här informationen har Red. saxat ur AKMG:s klubbtidning STABBEN och den är inte på något sätt komplett men den bör starta väckarklockan inom oss.

Om ni medtextens hjälp får lite större respekt för den samling kemikalier vi modellbyggare omger oss med, kanske er debut av allergier och eksem skjuts några år framåt, eller ännu bättre, helt uteblir.

Observera särskilt mängden av HUDPENETRERANDE ämnen som vi hanterar. ex.vis METANOL. CYANVÄTE, blåsyra, ingår som beståndsdel i populära cyanoakrylatlimmer. Ingen har ännu förklarat vilka kemiska reaktioner som uppstår mellan CA lim och olika plaster under den intensiva härdningsvärmerna.

ISOCYANATER är ett annat ämne man bör hantera med största varsamhet, polyuretan och 2-komponents akrylfärg (billack) innehåller detta.

Fullständigt tät mask med filter av aktivt kol är ett av få fungerande skydd om än bara som skydd för andningsvägarna, huden är fortfarande exponerad.

SOM SAGT L Ä S O C H B E G R U N D A.

Aceton (dimetylketon, propanon) är, liksom metyletylketon (MEK) och metylisobutylketon (MIBK), representant för en grupp kemiska ämnen, kallad ketoner. Ketonerna är mycket goda lösningsmedel och används i förtunningar*, färger* och plastlösningar. Ketonerna avfettar huden och är ögonretande. Vid inandning är ketonerna relativt ofarliga och medför sällan allvarliga förgiftningar. Ångorna irriterar dock slemhinnorna och har en bedövande verkan.

Aceton, hygieniskt gränsvärde 250 ppm = 600 mg/m³. Korttidsvärde 500 ppm = 1200 mg/m³. Mycket brandfarligt.

MEK, hygieniskt gränsvärde 100 ppm = 300 mg/m³. Korttidsvärde 200 ppm = 600 mg/m³. Mycket brandfarligt. Vådligt.

MIBK, hygieniskt gränsvärde 50 ppm = 200 mg/m³. Korttidsvärde 75 ppm = 300 mg/m³. Brandfarligt. Vådligt.

Akrylater är beteckningen på en grupp kemiska föreningar, där den mest använda är metylmetakrylat. Denna går att polymerisera varvid polymetylmetakrylat erhålls. Det mest kända handelsnamnet är plexiglas. Akrylater användes som material till fogfria* golv, i fogmassor, lim och färger. Akrylathaltiga produkter kan vara lösningsmedelshaltiga, lågpolymeriserade eller vattendispergerade. I samtliga fall kan lukt av monomer iakttas.

Metylmetakrylat, hygieniskt gränsvärde 50 ppm = 200 mg/m³. Korttidsvärde 150 ppm = 600 mg/m³. Sensibiliserande. Hudpenetrerande*. Monomeren är vådligt ämne och mycket brandfarligt men torde endast förekomma i mycket liten omfattning. Polymeren är icke brandfarlig men mycket brännbar.

Metylakrylat, hygieniskt gränsvärde 10 ppm = 35 mg/m³. Korttidsvärde 15 ppm = 50 mg/m³.

Hudpenetrerande. Sensibiliserande. Vådligt. Etylakrylat, hygieniskt gränsvärde 10 ppm = 40 mg/m³. Korttidsvärde 15 ppm = 60 mg/m³. Hudpenetrerande. Sensibiliserande. Vådligt.

Alkohol är ett samlingsnamn för en grupp organiska kemiska ämnen. Alkoholer används som lösningsmedel i färger*, förtunningar* och lim samt som antifrysmedel. Den vanligaste alkoholen, etanol (etylalkohol) har som bekant berusande och bedövande verkan (narkosverkan). Detta gäller såväl vid intag genom munnen som genom andningsvägarna. Övriga alkoholer har större giftverkan och speciellt är metanol (metylalkohol, träsprit) mycket farlig (dödlig dos 8-100 gram). Metanol orsakar nervskada, i första hand på synnerven. En blandning av etanol och metanol är mindre giftig än metanol enbart. Metanol bör om möjligt inte användas på arbetsplatser. T-sprit är en denaturerad etanol med bl a relativt hög metanolblandning.

VET DU ATT

ÅKE HELLGREN bygger på STAGGERWING med sp.vidd 1.60m den ska förses med en OS 91 fyrtakt. I övrigt flyger Åke BELANCA och 137:a.

LEIF ERIKSSON ska flyga GRAUPNER HELI-MAX och ELECTRO-UHU i sommar.

Samme LEIF ERIKSSON vill köpa en större helikopter, helst med .60-motor. RING 105022 och tala med Leif.

Ångor från alkoholer speciellt butanol irriterar slemhinnor, ögon och andningsvägar. Vätskorna avfettar huden.

Metanol, hygieniskt gränsvärde 200 ppm = 250 mg/m³. Korttidsvärde 250 ppm = 350 mg/m³. Hudpenetrerande. Mycket brandfarligt. Gift.

Etanol, hygieniskt gränsvärde 1000 ppm = 1900 mg/m³. Mycket brandfarligt.

Isopropanol, hygieniskt gränsvärde 200 ppm = 500 mg/m³. Korttidsvärde 300 ppm = 700 mg/m³. Mycket brandfarligt.

Butanol (butanoler utom n-butanol), hygieniskt gränsvärde 50 ppm = 150 mg/m³. Korttidsvärde 75 ppm = 250 mg/m³. Hudpenetrerande*. Brandfarligt. Vådligt.

n-Butanol, hygieniskt gränsvärde 25 ppm = 80 mg/m³. Takgränsvärde 50 ppm = 150 mg/m³. Hudpenetrerande. Brandfarligt. Vådligt.

Cyanväte (blåsyra) är en gas med bittermandelliknande lukt som ibland används som ohyresbekämpningsmedel. Cyanväte är ett andningsgift som redan i låg koncentration under kort tid medför livshot. Inom galvanisk industri används bad som innehåller cyanider och inom mekanisk industri används cyanidsmältor vid hårdning. Kommer syra (t ex saltsyra eller svavelsyra) i dessa bad uppstår cyanväte. Cyanider och cyanväte, (totalt som CN), hygieniskt gränsvärde 5 mg/m³ (takvärde). Hud-

penetrerande. Gasen brännbar i halterna 5-41 volymprocent i luft. Cyanväte (och cyanider) är gift.

Damm är en gemensam beteckning på fasta partiklar som virvlar upp i luften. En dammpartikel kan vara fiber-, skiv- eller kornformig. En partikel med en täthet på 2,5 (det motsvarar i stort sett normalt stenmaterial) med en diameter på 0,1 mm faller 75 cm/s vilket innebär att den tämligen raskt försvinner ur den luft den virvlar upp i. Partiklar som är så små, att de kan tränga ända ner genom lungornas minsta kanaler till lungblåsorna, har så låga fallhastigheter att de i stort sett håller sig svävande hur länge som helst i luft som är i rörelse och kan därför ventileras bort. För fiberformiga partiklar kan man räkna med att de håller sig svävande längre än motsvarande lika tunga kornformiga partiklar.

För inert* damm, dvs damm som inte är speciellt farligt, har fastställts ett hygieniskt gränsvärde på 10 mg/m³, för respirabelt damm gäller värdet 5 mg/m³. Om både oorganiskt och organiskt damm ingår får högst 5 mg/m³ vara organiskt för att 10 mg/m³ ska gälla. För organiskt damm gäller gränsvärdet 5 mg/m³. För damm av ämnen som finns i gränsvärdeslistan gäller för dem angivna värden. Damm av brännbara (oxiderbara) ämnen som virvlas upp i luften i tillräcklig koncentration kan, om ländkälla finnes, explodera (brinna).

Epoxi är ett plastmaterial, som har funnit stor användning i färger, lim, fuktspärrar m m. Epoxi har god kemikalieresistens, särskilt mot alkalier, har utmärkt vidhäftning, har god termisk stabilitet och god hårdhet. För hårdning av epoxi används aminer och polyamider. Då såväl epoxihartset som hårdarna är aggressiva ämnen är det mycket vanligt med eksem och allergier hos personal som sysslar med dessa ämnen.

Epoxihartserna kan vara lösta i lösningsmedel t ex metyletylketon (MEK), diacetonalkohol eller glykoletrar. Dessutom kan alkoholer, toluen och xylen användas som spädningsmedel.

Epoxiplast är mycket brännbar.

ASS anvisning nr 127 med ändring, i AFS 1978:7, ger särskilda regler för epoxihantering.

Estrar är föreningar mellan alkoholer och syror. Några används som lösningsmedel, t ex etylacetat och amylacetat. Acetater har bedövande verkan, irriterar och kan skada ögon, slemhinnor och andningsvägar. De avfettar huden.

Amylacetat, hygieniskt gränsvärde 100 ppm = 500 mg/m³. Korttidsvärde 150 ppm = 800 mg/m³. Brandfarligt.

n-Butylacetat, hygieniskt gränsvärde 150 ppm = 700 mg/m³. Korttidsvärde 200 ppm = 1000 mg/m³. Brandfarligt.

Etylacetat, hygieniskt gränsvärde 200 ppm = 700 mg/m³. Korttidsvärde 400 ppm = 1500 mg/m³. Mycket brandfarligt.

Isocyanater är organiska föreningar, innehållande radikalen (atomkombinationen) -CNO, som används som hårdare vid framställning av polyuretan-plaster m m. De är mycket aggressiva ämnen som även reagerar med äggviteämnen t ex i huden. Några isocyanater har redan vid rumstemperatur så högt ångtryck att det uppstår ånga av sådan koncentration att skada på andningsvägar och lungor kan uppstå. Vid polyuretanhårdning (värmeutveckling), sprutning med isocyanathaltig färg och i samband med svetsning intill polyuretan kan även övriga isocyanater ge ångor (sprutdimma). Isocyanater är allergibildande. Inandning av isocyanater kan ge astmaliknande symtom. Isocyanater reagerar med alkali (lut), vatten och alkoholer varvid kolsyra bildas och mycket värme frigörs. Explosionsrisk om reaktionen sker i slutna kärl. De vanligaste isocyanaterna är TDI, toluendiisocyanat och MDI metylenbisfenylisocyanat och PAPI polymetylenisocyanat.

Toluendiisocyanat TDI, hygieniskt gränsvärde 0,005 ppm = 0,04 mg/m³. Takgränsvärde (5-minutersperiod) 0,01 ppm = 0,07 mg/m³. Sensibiliserande. Gift.

Metylenbisfenylisocyanat MDI, hygieniskt gränsvärde 0,005 ppm = 0,05 mg/m³. Takgränsvärde (5-minutersperiod) 0,01 ppm = 0,1 mg/m³. Sensibiliserande. Vådligt.

Hexametylendiisocyanat HDI, hygieniskt gränsvärde 0,005 ppm = 0,03 mg/m³. Takgränsvärde (5-minutersperiod) 0,01 ppm = 0,07 mg/m³.

Övriga isocyanater, hygieniskt gränsvärde 0,005 ppm.

Kadmium är en metall som liksom zink används till rostskyddande överdrag på järnkonstruktioner. Kadmium ingår även i sk silverlod med låg smältpunkt. Kadmiumföreningar förekommer som pigment i målarfärger och plaster. Metallen och dess föreningar är mycket giftiga. De upplagras i kroppen i njurar och lever och ger kroniska njur-leverskador. Vid inandning av kadmiumhaltig rök kan akut lunginflammation uppstå och det finns även risk för ödem. Vid lödning med kadmiumhaltiga lod, svetsning och skärning av kadmierat material, respektive på material målat med kadmiumhaltig färg måste därför skyddsåtgärder vidtas t ex punktutsug, kraftig ventilation, andningsskydd.

Kadmiumföreningar är cancerogena och klassade som gift.

Kadmium och oorganiska kadmiumföreningar, totalhalt (som kadmium), hygieniskt gränsvärde 0,05 mg/m³. Respirabelt damm (som kadmium), hygieniskt gränsvärde 0,02 mg/m³.

Lacknafta, (kristallolja, mineralterpentin, dilutin, varnolen etc) är en petroleumfraktion med kokpunktsintervall ca 150-210°C. Lacknafta avfettar huden och irriterar ögonen. Vid inandning orsakar den sömnhet, yrsel och huvudvärk och andra narkossymtom. Största risken för påverkan föreligger vid rengöring med lacknafta som lösningsmedel t ex av cisterner och vid sprutning med lacknaftahaltiga färger.

Lacknafta, med 17-22 viktprocent = 15-20 volymprocent aromater, hygieniskt gränsvärde ca 85 ppm = 500 mg/m³. Korttidsvärde ca 110 ppm = 625 mg/m³. Brandfarligt (2b). Vådligt.

Polyester är en plast som bildas när en ester, dvs en förening mellan organisk syra och alkohol, får reagera med styren. Denna reaktion startar genom tillsats av en organisk peroxid och ett metallsickativ vanligen koboltnastemat. Polyester används i färger och som material till fogfria golv. Polyester som armeras med glasfiberväv används i stor utsträckning för att tillverka rör och formgods, t ex båtar. Polyester är brännbar.

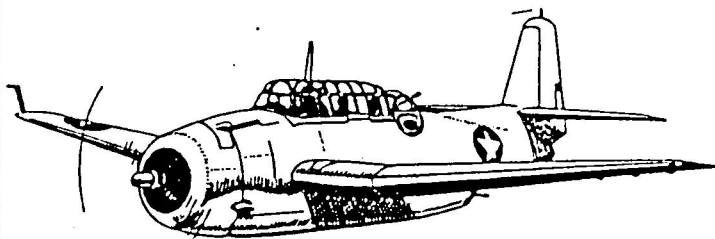
Polystyren är en glasklar hård och relativt spröd plastprodukt. Den kan modifieras så att den blir mer slagtålig. Polystyren används t ex för inklädnad av kyl- och frysskåp. Genom speciell behandling kan polystyren expanderas varvid en sk cellplast erhålls. Expanderad polystyren (t ex Frigolit) är mycket lätt och har mycket god värmeisoleringsförmåga. Materialet används som isolation i olika produkter och som förpackningsmaterial. Polystyren är brännbar, som cellplast mycket brännbar.

Polyuretan är en plast som uppstår då en flervärd alkohol sk polyol får reagera med isocyanat. Polyuretaner används som modifieringsmedel i alkydlacker för målningsarbete, som bindemedel i massor för fästning och fogning av kakel och i expanderad form (polyuretanskum) som isolationsmaterial i väggar, fogar och rörkulvertar. Polyuretan är brännbar. Rester av polyuretanmaterial får inte brännas på arbetsplatsen eftersom isocyanat kan frigöras vid sönderdelning av polyuretaner.

Polyvinylacetat (PVA) är en vanlig råvara för lim och för emulsionsfärger. PVA är brännbar.

Polyvinylklorid (PVC) är en mycket vanlig plast inom byggbranschen. Den används i styv form som rör, profiler, paneler etc. Till PVC kan sättas fyllmedel t ex asbest, krita, kaolin. Av detta material tillverkas t ex golvplattor. Genom tillsats av mjukgörare erhålls mjuk PVC som används till olika skivmaterial, golv- och väggbeklädnadsmaterial, kabelisolering, slangar, presenningar m m. PVC är mindre brännbar.

Om PVC sönderdelas genom upphettning bildas bl a saltsyra.

▲ GRUMMAN AVENGER (TBF)

ÅBY SNICKERI

011-64370